

Mgr. Klára Madunická, Ústav divadelnej a filmovej vedy SAV, Slovenská akadémia vied v Bratislave. ORCID

V nedeľu, 6. júna 2021 uviedla Slovenská filharmónia v jezuitskom Kostole Najsvätejšieho Spasiteľa v Bratislave premiéru programovej kantáty *Ambona* pre koloratúrny soprán, miešaný zbor a sláčikový orchester. Dielo skladateľa Ľuboša Bernátha a libretistu Tomáša Surého je inšpirované rokokovou kazateľnicou významného sochára, Ľudovíta Godeho (? - 1759).

Kantáta bola pôvodne skomponovaná pri príležitosti 260. výročia smrti tohto poľského rodáka, avšak pre pandémiu musela byť premiéra o takmer dva roky odložená. *Ambona* je ďalším z opusov autorskej dvojice Bernáth/Surý so sakrálnou tematikou (oratória *Svätý Martin* a *Svätý Duch*, kantáty *Pole pastierov - Malá vianočná kantáta pre sólo soprán, miešaný zbor a orchester* a *Tu es Petrus*). Ústrednou témou, o ktorú sa opiera Surého libreto, je biblický výjav na kazateľnici vyobrazujúci Ježišovo učenie. Text kantáty vychádza zo známej pasáže Evanjelia sv. Matúša, kde Ježiš káže na vrchu a vyučuje blahoslavenstvá. Surý tieto známe výroky zo Svätého Písma preklenul vlastnými dramatickými vsuvkami, ktoré pôsobili rozporuplne nie len voči láskavým blahoslavenstvám, ale na prvý pohľad protirečili i sami sebe („Postoj, aby si vedel kam ísť!“, „Ohlušujúce ticho zla a mĺkvy (vý)krik dobra.“ a pod.).

Výsledkom bol zaujímavý, kontrastný text vyjadrujúci pohľad súčasného človeka na ťažiskové témy každodenného života. Autor vychádza z teologického učenia katolíckej Cirkvi, nesnaží sa o vysvetľovanie alebo zmierňovanie niektorých, na prvý pohľad možno tvrdo pôsobiacich výrokov (napr. „Rozhodni sa, či chceš mať pravdu, alebo byť šťastný!“, „(Strach z) logiky je nedostatok viery.“ a pod.) a ráta s tým, že poslucháč má aspoň základné znalosti Biblie a jej kontextov. V opačnom prípade nie je úplne možné pochopiť filozofiu a hĺbku libreta, ktoré za zdanlivo holými vetami skrýva veľké myšlienky. Hlavným mottom celej kantáty je nápis vyrytý na kazateľnici jezuitského kostola: „*Qui ex Deo est, verba Dei audit*“ („Kto je z Boha, počúva Božie slovo“). Týmito slovami libretista so skladateľom otvorili celý opus a použili ich aj ako záverečné memento. Práve tento rámec vytvoril pomyselný hudobno-dramaturgický oblúk, keď sa v konci zrkadlí začiatok a poslucháč sa po všetkom, čo počul, vracia opäť na začiatok, do momentu, keď zazneli prvé tóny kantáty. Tvorcovia akoby odkazovali, že to, čo poslucháč počul počas poslednej pol hodinky na koncerte má po jeho skončení aplikovať i vo svojom živote.

Ľuboš Bernáth je skúsený skladateľ, ktorého kompozičný štýl je veľmi sympatický na počúvanie. Hudobné motívy sú ľahko zapamätateľné najmä vďaka častým repetíciám a variáciám základnej hudobnej linky. Frázy však napriek zdanlivej jednoduchosti komponuje premyslene, vždy v tesnej nadväznosti na libreto, čoho výsledkom je koherencia a ucelenosť hudobného diela. *Ambona* v sebe nesie lyrické i dramatické prvky, ktoré skladateľ dynamicky strieda a buduje tak napätie. Škoda len, že hranicu medzi invenciou a opakovaním už použitých hudobných motívov si Bernáth v druhej časti diela neustrážil. Zatiaľ čo dramatické zmeny v prvej polovici pôsobia nápadito a originálne, v druhej časti síce odkazujú, dopĺňajú a stavajú do nového svetla už počuté blahoslavenstvá, chýba im však pôvodná osobitosť a údernosť. Bernáth má ako skladateľ vzácny dar vystihnúť kľúčové slovo v librete, na ktorom kompozične vystavia napätie celej hudobnej frázy. Napríklad pri opakujúcom sa slove „strach“ divákovi naskakuje priam husia koža. Pomyselným dramatickým vrcholom sa stala otázka „Svet nestojí za to, aby sa mu človek obetoval?“, ktorá v samotnom librete pôsobí nenápadne, avšak vďaka sólovému spevu do ticha vyznieva ako hlboká výzva smerom do hľadiska.

Slovenská filharmónia uviedla premiéru kantáty v kombinácii s Mozartovou *Omšou C dur* („*Korunovačná*“). Je otázne, či z hľadiska dramaturgie išlo o najšťastnejší počin, nakoľko tieto dve diela spolu nesúvisia štýlovo ani dramaturgicky. Zo strany Filharmónie teda možno hovoriť skôr o akejsi „poistke“ či komerčnom ťahu, ktorý však z umeleckého hľadiska bol skôr na škodu veci. Vzhľadom na rozsah kantáty by bolo azda vhodnejším konceptom, keby organizátori zvolili buď iné dielo od rovnakého skladateľa alebo aspoň dielo s podobnou tematikou. Je pochopiteľné, že na premiéru v jezuitskom kostole sa omša ponúka ako ideálna možnosť, ale vzhľadom k špecifikám Mozartovho hudobného rukopisu celý program pôsobil trochu rozbito a nesúrodo.

Pod vedením Jozefa Chabroňa sa predstavil Slovenský filharmonický zbor vo vynikajúcej kondícii. Štvorica sólistov – Marianna Gelenekyová (soprán), Helena Škripecká Oborníková (alt), Matúš Šimko (tenor), Martin Mikuš (bas) – sa výraznejšie prejavila len v Mozartovom opuse. Bernáthova/Surého kantáta je skomponovaná pre sólový soprán lyrického znenia a preto kládla vysoké nároky predovšetkým na Gelenekyovú, ktorá sa partu chopila so všetkou ctou. Jej svetlý, pružný hlas s príjemným, vrúcnyim timbrom sa v priestoroch jezuitského kostola niesol zvučne, s potrebnou rezonanciou a priereznosťou. Interpretka by azda mohla popracovať na prechodných tónoch a minimalizovať „pomocné“ legáta a ligatúry, prostredníctvom ktorých sa vo vyšších polohách poisťuje proti prípadnej intonačnej nepresnosti. Celkove však jej vokálny prejav pôsobí veľmi distingvovane, zrelo a čisto. Oborníkovej altu chýbala výraznejšia priereznosť a rezonancia, avšak interpretka sa môže pýšiť jedinečnou farbou hlasu, ktorá obohacovala celkové vyznenie Mozartovho diela. Mladý lyrický tenor Matúša Šimka vyniká najmä dobre znejúcou vysokou a solídnu strednou polohou. Po technickej stránke má interpret viacero predností, napríklad prácu s dychom. V nižších polohách však hlas mierne stráca lesk a stáva sa fádnyim. Basu Matúša Šimka veľmi lichotila akustika jezuitského kostola, vďaka ktorej sa jeho kultivovaný, precízny vokálny prejav niesol veľmi intenzívne celým priestorom.

Napriek dlhému obdobiu, kedy *Ambona* čakala na svoje uvedenie, premiéra dopadla viac než uspokojivo. Ostáva len veriť, že si toto dielo nájde miesto v repertoári hudobných telies a že príležitostne osvieži hudobný program preplnený svetovou, miestami už trochu obohratou,

klasikou.